

HUISELIJK GEWELD, HUISDIEREN EN OPVANG

Resultaten quickscan

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

HUISELIJK GEWELD, HUISDIEREN EN OPVANG

Resultaten quickscan

- eindrapport -

Drs. F. Kriek
Drs. R. Oude Ophuis

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 – 531 53 15

Amsterdam, november 2014
Publicatienr. 14003

© 2014 Regioplan, in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan.
Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
2	Bestaand onderzoek	3
3	Bevindingen webenquête en gesprekken	4
3.1	Verantwoording methode	4
3.2	De resultaten van de webenquête	4
3.3	Initiatieven en experimenten	8
4	Expertmeeting	11
5	Conclusies.....	13
Bijlagen		15
Bijlage 1	Deelnemers expertmeeting	16
Bijlage 2	Overzicht initiatieven en experimenten opvanginstellingen	17

1 INLEIDING

Aanleiding onderzoek

Naar aanleiding van het rapport 'Huiselijk geweld en dierenmishandeling' (Kadera, 2012) heeft de Tweede Kamer vragen gesteld aan het kabinet.¹ In antwoord hierop heeft het ministerie van VWS toegezegd een onderzoek te laten uitvoeren om de opvangmogelijkheden van slachtoffers van huiselijk geweld met huisdieren in kaart brengen en een expertmeeting te (laten) organiseren. Het ministerie heeft RegioPlan gevraagd deze activiteiten uit te voeren.

Doel onderzoek

Het onderzoek heeft tot doel om vast te stellen welke mogelijkheden de opvanginstellingen bieden voor de opvang van slachtoffers met huisdieren, zowel voor de slachtoffers als voor hun huisdieren. Tevens moet worden vastgesteld in hoeverre er gebruik wordt gemaakt van deze mogelijkheden, welke ervaringen de opvanginstellingen hebben met de opvang van deze groep slachtoffers (en hun huisdieren), welke knelpunten optreden en welke mogelijkheden er zijn om deze knelpunten op te lossen. Het onderzoek moet het ministerie van VWS in overleg met de VNG en de Federatie Opvang in staat stellen een beargumenteerde afweging te maken of specifieke maatregelen voor deze groep slachtoffers wenselijk en mogelijk zijn.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld:

1. Hoeveel slachtoffers met huisdieren melden zich jaarlijks bij de opvanginstellingen voor slachtoffers van huiselijk geweld?:
 - a. hoeveel kinderen zijn hierbij betrokken;
 - b. hoeveel en welke soorten huisdieren zijn hierbij betrokken?
2. Welke mogelijkheden bieden de opvanginstellingen voor de opvang van slachtoffers van huiselijk geweld en hun huisdieren? Onderscheiden naar:
 - a. mogelijkheden van de instellingen zelf;
 - b. mogelijkheden in samenwerking met andere instellingen?
3. In hoeverre wordt van deze mogelijkheden gebruikgemaakt door slachtoffers van huiselijk geweld?
4. Welke ervaringen hebben de instellingen met deze opvang?
5. Welke knelpunten treden op?
6. Welke oplossingen zijn er voor deze knelpunten?
7. Onder welke voorwaarden kunnen deze oplossingen in praktijk worden gebracht?

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, 28 345, nr. 127 20.

Methode van onderzoek

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden hebben we het volgende gedaan:

- *Webenquête*
Om te inventariseren welk aanbod en ontwikkelingen er zijn om slachtoffers van huiselijk geweld met huisdieren op te vangen, hebben we een web-enquête gehouden onder de dertig bij de Federatie Opvang aangesloten vrouwenopvanginstellingen.
- *Expertmeeting*
Op 19 juni 2014 hebben we een expertmeeting georganiseerd waarbij we diverse opvanginstellingen en vertegenwoordigers van diverse landelijke organisaties hebben uitgenodigd.

Aanvullende activiteiten

Om meer verdieping te verkrijgen hebben we ook enkele aanvullende activiteiten uitgevoerd:

- *Literatuurstudie en internetscan*
Er is geïnterviewd welke studies er in Nederland zijn uitgevoerd naar de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling. Via internet is een scan uitgevoerd naar initiatieven om opvang te realiseren.
- *Gesprekken en e-mailcorrespondentie*
Daarnaast hebben we gesprekken en e-mailcorrespondentie gevoerd met tien vertegenwoordigers van diverse instellingen en partners die opvang-initiatieven aan het opstarten zijn

Leeswijzer

Het rapport start met een korte samenvatting van bestaande kennis over de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling. Vervolgens gaat het in op de belangrijkste resultaten van ons onderzoek (quickscan): een web-enquête onder opvanginstellingen en een expertmeeting met betrokken professionals. Het laatste hoofdstuk geeft een samenvatting van de belangrijkste bevindingen en eindigt met een conclusie.

2 BESTAAND ONDERZOEK

De relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling in Nederland is voor het eerst onderzocht in 2012 door Kadera, in samenwerking met de Universiteit van Utrecht en de Hondenbescherming.² Kadera voerde een onderzoek uit onder twee groepen houders van een huisdier:³ 51 vrouwen die vanwege huiselijk geweld in een opvanglocatie verblijven en 111 vrouwen uit een controle groep. De aanleiding voor dit onderzoek waren de uitkomsten van buitenlandse studies. Uit deze met name Angelsaksische studies blijkt dat er een verband is tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling. Uit de buitenlandse onderzoeken kan worden geconcludeerd dat bij 24 tot 79 procent van de vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld het huisdier ook wordt mishandeld. Verder kan uit deze studies worden gedestilleerd dat 18 tot 48 procent van de vrouwelijke slachtoffers van huiselijke geweld hun vlucht van het geweld uitstelt vanwege bezorgdheid over het huisdier. Ook blijken vaak kinderen getuigen te zijn van dierenmishandeling en wordt, als gevolg hiervan, een deel kwetsbaar voor daderschap.

Het onderzoek van Kadera versterkt het vermoeden dat het buitenlandse beeld ook op de Nederlandse situatie van toepassing is. Uit het onderzoek komt naar voren dat vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in de opvang substantieel vaker aangeven dat er sprake is van (dreiging met) dierenmishandeling door hun partner dan vrouwen uit de algemene populatie. Het onderzoek laat tevens zien dat een deel van de vrouwen in de opvang (41%) hun vertrek naar de opvang heeft uitgesteld vanwege de onzekerheden en onmogelijkheden om het huisdier mee te nemen dan wel veilig elders op te vangen.⁴ Dat betekent dat deze vrouwen, vanwege hun huisdier, langer dan wenselijk bloot zijn gesteld aan (de dreiging van) huiselijk geweld. Verder blijkt uit het onderzoek van Kadera dat in ruim de helft van de gevallen van dierenmishandeling kinderen getuigen zijn.

² In 2009 is een eerste literatuurstudie verricht naar de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling in opdracht van Stichting DierZijn. Het onderzoek van Kadera verrichte voor het eerst onderzoek onder slachtoffers van huiselijk geweld.

³ Circa zestig procent van de huishoudens in Nederland heeft een huisdier (bron: website IFAW)

⁴ Uit onze quickscan blijkt dat slachtoffers ook soms versneld de opvang uitstromen vanwege een (huis)dier. Dit betreft met name gezinnen die buiten de eigen regio worden opgevangen. Vanwege de afstand kunnen zij tegen hun zin niet hun (huis)dier verzorgen.

3 BEVINDINGEN WEBENQUÊTE EN GESPREKKEN

3.1 Verantwoording methode

Enquêteperiode

Om onder meer meer inzicht te krijgen in welke mogelijkheden de opvanginstellingen bieden voor de opvang van slachtoffers met huisdieren en in hoeverre er gebruik van wordt gemaakt, hebben we een digitale vragenlijst uitgezet bij de dertig bij de Federatie Opvang aangesloten vrouwenopvanginstellingen. De vragen betroffen het jaar 2013.

De digitale vragenlijst kon vanaf 12 maart tot 9 mei 2014 worden ingevuld. Er zijn twee rappelrondes geweest. Eén eind maart, waarbij de respondenten een herinneringsmail kregen om de vragenlijst in te vullen en één medio april, waarbij de instellingen voor de opvang werden nagebeld. De rappelrondes leverden nog enkele extra ingevulde vragenlijsten op.

Respons

Van de dertig instellingen hebben er negentien ook daadwerkelijk de vragenlijst ingevuld. Van enkele opvanginstellingen, die de vragenlijst niet hadden ingevuld konden we tijdens de rappelronde de contactpersoon bereiken. Deze gaven als reden voor het niet deelnemen, dat het probleem bij hen niet voorkomt en/of dat het geen prioriteit bij hen heeft.

Aanvullende gesprekken

Om beter inzicht te verkrijgen in motieven om opvangmogelijkheden te gaan willen realiseren of andere maatregelen te nemen, hebben we gesprekken⁵ en e-mailcorrespondentie gevoerd met tien vertegenwoordigers van diverse instellingen en partners die initiatieven aan het opstarten zijn.⁶

3.2 De resultaten van de webenquête

3.2.1 Omvang aanwezigheid van huisdieren bij slachtoffers

Houden van huisdier door slachtoffers

Dertien van de negentien instellingen kunnen niet aangeven hoeveel van de slachtoffers, die zich in 2013 hebben aangemeld, een huisdier hebben. Zes instellingen zeggen dit wel te kunnen. Het aandeel slachtoffers met een huisdier varieert sterk tussen deze zes instellingen. Twee instellingen geven aan geen enkele aanmelding van een slachtoffer met een huisdier te hebben

⁵ Tweemaal face to face en de overige telefonisch.

⁶ In de bijlage 2 staat een overzicht met de opvanginstellingen die initiatief zijn gestart. Met deze instellingen is ook contact geweest.

ontvangen, de overige vier geven aan dat respectievelijk 5, 7, 40 en 100 procent van alle slachtoffers een huisdier heeft.

Registreren

Van de negentien instellingen is er één die bij aanmeldingen van slachtoffers huisdieren registreert. Bij deze instelling had onder de zeven aangemelde slachtoffers in 2013 niemand een huisdier.

Tabel 3.1 In de intake/screening standaard aan cliënten gevraagd of zij een huisdier hebben

	Aantal
Ja	1
Nee	15
Weet ik niet	3
Totaal	19

Bron: Regioplan

Opvang huisdier noodzakelijk

De negentien instellingen konden (indicatief) aangeven hoe groot het aandeel van de slachtoffers is, waarbij opvang voor een huisdier ook *nodig* is. Acht instellingen hebben dit in beeld. Vier van hen geven aan dat opvang voor een huisdier in 2013 niet nodig was. De overige vier instellingen geven aan dat bij 2 (2x), 4 en 10 procent van de aanmeldingen opvang voor huisdieren noodzakelijk was. De huisdieren waar opvang voor nodig was betreffen alleen honden en katten.⁷

Aanwezigheid van kinderen

Het aandeel kinderen dat betrokken is bij deze casussen, blijft volgens de vier instellingen die deze vraag hebben kunnen beantwoorden, beperkt tot enkele gevallen of is onbekend.

3.2.2 Opvangmogelijkheden

Huidige aanbod

Zestien van de negentien instellingen hebben geen opvangmogelijkheden voor huisdieren. Van de drie instellingen die aangeven dat ze wel mogelijkheden bieden voor opvang van huisdieren is er één die hiermee nog moeten starten. Een instelling geeft aan dat *“mensen niet structureel hun huisdier kunnen mee nemen. Er wordt gekeken naar bezetting en mogelijkheden. Incidenteel worden huisdieren meegenomen”*. De huisdieren hebben volgens deze opvang een goede uitwerking op de slachtoffers. Eén instelling die opvangmogelijkheden heeft, heeft in de vragenlijst geen verdere uitleg gegeven.

⁷ Een uitzondering vormt de opvang van een pony.

Tabel 3.2 **Mogelijkheden, op de eigen locatie of elders, om huisdieren op te vangen**

	Aantal
Ja	3
Nee	16
Totaal	19

Bron: Regioplan

3.2.3 **Geen opvangmogelijkheden**

Redenen geen opvangmogelijkheden

Het is gezien de beperkt geuite behoefte door slachtoffers en het feit dat instellingen de behoefte niet uitvragen, dan ook niet verassend dat er nauwelijks opvangfaciliteiten voor huisdieren bestaan. Andere redenen voor het minieme aanbod is dat instellingen aangeven dat het realiseren van opvangmogelijkheden voor huisdieren allerlei praktische, juridische en financiële bezwaren met zich mee brengt en dat het de instellingen ontbreekt aan de noodzakelijk expertise.

In onderstaand kader zijn de praktische en juridische bezwaren aangegeven.

Praktische en juridische bezwaren

Opvanginstellingen geven aan dat onder meer de volgende praktische belemmeringen spelen:

- beperkingen door gemeenschappelijke leefruimte;
- verzorging en hygiëne;
- allergie, geloofsovertuiging en angsten van medebewoners;
- in weekenden en avonden is er geen begeleiding;
- overlast voor de buurt;
- hoge eisen aan buitenopvang;
- hoe kosten verdelen.

Als voorbeelden van juridische knelpunten worden onder meer aangedragen.:

- Eigenaarschap (hoe is te controleren wie de eigenaar van het dier is, wat als de partner (dader) eigenaar is en het dier opeist, wat als het dier wegloopt en via zijn/haar chip terecht komt bij de(dader) eigenaar).
- Afstandsverklaring (wat is de waarde van een afstandsverklaring, wat als diegene spijt krijgt).
- Verlating (wat als de eigenaar het dier in de opvang achterlaat, wie is dan verantwoordelijk).

Bron: Regioplan

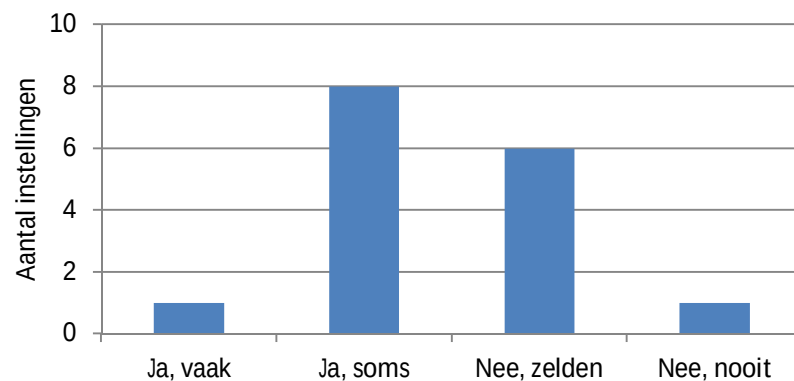
De schaarse opvangmogelijkheden die er wel zijn, betreffen hooguit het incidenteel meenemen van een (klein) huisdier. Het betreft dan het bieden van gezelschap aan slachtoffers, wat los staat van (dreigende) dierenmishandeling. En wanneer blijkt dat bij een cliënt tijdelijke opvang van een huisdier elders noodzakelijk is, wordt in overleg met hem of haar een ad hoc oplossing bedacht.

Overigens blijkt uit de casuïstiek dat men niet altijd een oplossing voor tijdelijke opvang weet te vinden, wat tot schrijnende situaties kan leiden. Zo heeft een opvanginstelling gemeld dat recent een vrouw een hond heeft laten inslapen omdat het huisdier niet mee naar de opvang kon.⁸

Knelpunt

De meeste instellingen zien het niet hebben van structurele opvangmogelijkheden voor huisdieren niet als een groot knelpunt. Ruwweg gezegd ervaart de ene helft dit soms als een probleem en de andere helft nauwelijks tot niet (zie figuur 3.1).

Figuur 3.1 Uw organisatie heeft geen mogelijkheid om huisdieren op te vangen. Ervaart u dit als een knelpunt? (n=16)

Bron: Regioplan

Behoefte aan opvang

Ongeveer een derde van de opvanginstellingen geeft expliciet aan behoefte te hebben aan opvangmogelijkheden voor huisdieren.⁹ De helft geeft aan geen inzicht te hebben in de behoefte. De overige drie instellingen hebben geen behoefte aan opvangmogelijkheden.

Tabel 3.3 Uw organisatie heeft geen mogelijkheid om huisdieren op te vangen. Zou u hier wel behoefte aan hebben?

	Aantal
Ja	5
Nee	3
Weet ik niet	8
Totaal	16

Bron: Regioplan

⁸ Bron expertmeeting 19 juni 2014.

⁹ Er is niet gevraagd welke vorm van opvang en met welk doel.

Opstarten initiatieven voor opvangmogelijkheden

Bij vier instellingen lopen initiatieven, door hen zelf opgestart of door een andere partij, om opvang voor huisdieren mogelijk te maken. In het volgende deel gaan we op deze en andere initiatieven verder in.

3.3 Initiatieven en experimenten

Op basis van de antwoorden in de vragenlijst, een internetscan, gesprekken en e-mailwisseling met de vertegenwoordigers van de instellingen blijken er diverse initiatieven te worden ontwikkeld om de opvang van huisdieren te organiseren en/of om de aanpak te verbeteren rondom huiselijk geweld en dierenmishandeling.

Meer aandacht voor huiselijke geweld, dierenmishandeling en -opvang

Met name sinds het verschijnen van het rapport van Kadera is er een toenemende maatschappelijke aandacht voor de rol van huisdieren in huiselijk geweldsituaties. Zo heeft niet alleen de Tweede Kamer interesse in het thema, maar zetten ook her en der lokale volksvertegenwoordigers en bestuurders het op de gemeentagenda.¹⁰

Ook door het toenemend systeemgericht werken in de hulpverlening, waarbij het hele gezin (inclusief huisdier) in een aanpak moet worden betrokken, wordt men bewuster van de betekenis van het huisdier in huiselijk geweld situaties.

Opvanginstellingen spelen hierop in

Vanwege deze toenemende focus op huisdieren tonen ook enkele politie-regio's, dierenbrancheorganisaties en vrouwenopvanginstellingen belangstelling voor het thema. Zij worden zich meer bewust van een mogelijk verborgen problematiek die volgens hen meer aandacht vereist.

Op basis van deze groeiende 'awareness' zijn enkele opvanginstellingen in samenwerking met partners pilots opgestart. Het betreft, zover wij kunnen overzien, circa tien initiatieven in het hele land.¹¹ Meestal hebben ze een lokaal karakter, soms is er een landelijke ambitie. Er is, op een enkele uitzondering na, nog geen enkel initiatief dat al langlopend is. De meeste initiatieven starten in de periode maart tot juli 2014. De ons bekende initiatieven zijn onder te verdelen naar:

- het verbeteren van de signalering;
- het opzetten van registratiesystemen;
- het realiseren van opvangmogelijkheden.

¹⁰ In Amsterdam stelde de Partij voor de Dieren in de gemeenteraad het aan de orde en in de gemeente Pekela is een wethouder één van de initiatiefnemers om een pilot te starten.

¹¹ Zie voor een overzicht van de bestaande initiatieven de bijlage 2.

➤ **Signalering**

Er zijn initiatieven met als doel om tijdig (risico's op) huiselijk geweld en (risico's op) dierenmishandeling te kunnen signaleren om zodoende erger te voorkomen. Dit gebeurt onder meer door het bevorderen van de deskundigheid onder de hulpverleners en bij hen meer awareness te creëren. Deze deskundigheidsbevordering en bewustzijnsvergroting vindt plaats door kennisverspreiding (flyers, symposia, cursussen), het opzetten van netwerken en het verbreden van de ketenaanpak. Daarnaast vinden ook via kleine campagnes activiteiten plaats om de awareness bij de slachtoffers zelf te vergroten.

Een andere methode die wordt ingezet om beter te kunnen signaleren, is het aanpassen van het screeningsinstrumentarium. Er worden initiatieven genomen om bij aanmeldingen, intakegesprekken en gebruik van risicotaxatie-instrumenten vragen op te nemen over de aanwezigheid, het welzijn en de opvang van huisdieren.

➤ **Registratie**

Er zijn ook initiatieven om de gesignaleerde gevallen ook in de digitale registratiesystemen op te nemen. Hiermee verwacht men beter zicht te krijgen op de omvang van huiselijk geweld in relatie tot het hebben van huisdieren en opvangbehoefte voor huisdieren.

➤ **Opvangmogelijkheden van huisdieren**

Er zijn, vaak in combinatie met een betere signalering en registratie, enkele initiatieven om (tijdelijke) opvang voor huisdieren te realiseren. De doelen en type opvang van de initiatieven variëren. Het merendeel van de initiatieven heeft een tweeledige doelstelling, namelijk het opheffen van belemmeringen om de thuissituatie te ontvluchten en het dierenwelzijn. Deze doelen wil men bereiken door het realiseren van tijdelijke opvang van huisdieren bij pleeggezinnen of bij de dierenopvang of door het toestaan van huisdieren in zelfstandige units (appartementen) van de opvanginstellingen (zie ook inzet). Het is de wens van de initiatiefnemers om de tijdelijke opvang onderdeel te laten zijn van een brede gerichte systeemaanpak.

Daarnaast zijn er initiatieven met als doel om te voorzien in een behoefte van cliënten om een huisdier als gezelschap bij zich te hebben. Hiervoor zijn er initiatieven die (kleine) huisdieren (onder voorwaarden) in de opvang van slachtoffers van huiselijk geweld toestaan en faciliteren.

Pilot 'Blijf van mijn dier', IFAW en Kadera

Het IFAW (International Fund for Animal Welfare) is al enkele jaren bij een opvangproject voor huisdieren in Engeland (Paws for Kids) betrokken en zag dat goede resultaten werden bereikt. Vrouwenopvanginstelling Kadera aanpak huiselijk geweld in Overijssel, die samen met de Universiteit Utrecht en de hondenbescherming onderzoek heeft gedaan naar de relatie tussen dierenmishandeling en huiselijk geweld, bleek eveneens interesse te hebben om opvang voor huisdieren in huiselijke geweldsituaties te realiseren. Vervolgens zijn de twee partijen samen opgetrokken om een pilot vorm te geven.

De opzet van de pilot bestaat uit het opvangen van huisdieren via gastgezinnen. Wanneer een cliënt in een intake aangeeft dat er opvang noodzakelijk is voor een huisdier, wordt deze doorverwezen naar de projectcoördinator Blijf van mijn Dier binnen het IFAW. Deze voert een intakegesprek met de cliënt, gericht op het huisdier. Blijf van mijn Dier zoekt dan naar een geschikte match tussen het huisdier en een gastgezin.

De kosten om het dier in huis te nemen, worden in principe door het IFAW gedragen. Het is gedurende de opvangperiode voor de cliënt niet mogelijk om contact met het huisdier te hebben. Op het moment dat het slachtoffer uit het opvangtraject vertrekt en het huisdier weer kan terugnemen, gaat het dier terug naar de cliënt. Bij het hele proces zijn eventueel een dierenarts en een gedragstherapeut betrokken, ook wanneer nazorg wenselijk is. Het idee hierachter is dat bij een terugkeer van het huisdier het hele gezin bij de aanpak wordt betrokken, zodat het weer goed kan integreren. De ambitie van het IFAW en Kadera is dat ook dierenwelzijn onderdeel wordt van de systeemgerichte benadering van de hulpverlening. In noodsituaties verzorgt de politie en /of dierenpolitie de opvang voor het huisdier van de cliënt. Het IFAW wordt hiervan de volgende dag op de hoogte gesteld en zal de opvang vervolgens overnemen. De pilot loopt van 1 juli 2014 tot 1 juli 2015. Een eerste evaluatie vindt over een half jaar plaats.

Pilot kortdurende opvang huisdieren, Blijfgroep Amsterdam

Het starten van een pilotproject voor de kortdurende opvang van huisdieren door de Blijfgroep Amsterdam werd mogelijk gemaakt doordat de in de gemeenteraad van Amsterdam vragen werden gesteld over huisdieren en huiselijke geweld naar aanleiding van het onderzoek van Kadera. Het College zegde vervolgens middelen toe voor een pilot.

De Blijfgroep voert de pilot in samenwerking met Dierenopvang Amsterdam (DOA) uit.

De opzet van de pilot, die ook recent is gestart, is dat huisdieren kortdurend worden opgevangen in een pension. Cliënten die een intakegesprek krijgen voor het opvanghuis van de Blijfgroep Amsterdam, krijgen enkele vragen over huisdieren. Wanneer er belemmeringen zijn voor de cliënt om te vluchten of wanneer het huisdier gevaar loopt, krijgt het huisdier voor maximaal 28 dagen een plek in het pension. Cliënt krijgt deze tijd om een oplossing te zoeken in familie- en kennissenkring. De cliënt kan daarna ook gebruikmaken van bemiddeling naar gastgezin via DOA of via het IFAW (zie kader boven). Ook een mogelijkheid is om afstand te doen van het dier. Na een verblijf van 10 dagen bij de DOA volgt een eerste evaluatie. Hieruit kan blijken dat er reden is voor verlenging voor 18 dagen. Daarna eindigt het traject.

De pilot loopt twee jaar. De afspraak met de gemeente Amsterdam is dat over een periode van twee jaar er maximaal 40 à 60 huisdieren (honden, katten en knaagdieren) worden opgevangen. Er zijn in het pension twee plekken gereserveerd. Elke drie maanden wordt er geëvalueerd om eventueel bij te kunnen sturen. Het ambulante team Amsterdam en de crisisopvang Amsterdam zijn bij de pilot betrokken. Daarnaast heeft de DOA een dieren-gedragstherapeut in dienst als de situatie hierom vraagt, bijvoorbeeld om de terugkeer van het huisdier in een gezin goed te laten verlopen.

Net als bij de pilot van Kadera heeft de Blijfgroep de ambitie van de pilot om het onderdeel te laten zijn van een bredere systeemgerichte benadering. Dit ook met het oog op de oplevering van het Oranje Huis in 2016. De Blijfgroep gaat nog onderzoeken hoe in het Oranjehuis dieren gaan worden opgevangen.

4 EXPERTMEETING

Opzet

Het sluitstuk van het onderzoek betreft de expertmeeting, die wij op 19 juni 2014 hebben georganiseerd. Vooraf aan de expertmeeting hadden wij een tussentijdse conclusie opgesteld. Deze conclusie luidde dat er een tegenstelling is tussen de bevindingen uit onze quickscan en die van bestaande onderzoeken. De opvanginstellingen constateren vooralsnog geen grote urgente behoefte aan opvang voor (huis)dieren in situaties van huiselijk geweld, terwijl op basis van het rapport van Kadera een grote behoefte aannemelijk is. De conclusie vormde de basis voor de expertmeeting. Om te onderzoeken welke verklaringen aan het geconstateerde verschil te grondslag kunnen liggen en welke beleidsconsequenties hieraan verbonden kunnen worden, hebben we verschillende partijen uitgenodigd, namelijk:

- vertegenwoordigers van diverse landelijke organisaties (politie, Federatie Opvang, ministerie van VWS);
- enkele opvanginstellingen die initiatieven zijn gestart;
- enkele opvanginstellingen die geen opvang hebben en geen initiatieven hebben lopen.

Van de zeven benaderde opvanginstellingen die geen initiatieven hebben, bleek geen enkele opvanginstelling deel te willen of kunnen nemen vanwege volle agenda's of andere prioriteiten. Op de expertmeeting waren uiteindelijk elf professionals aanwezig.¹²

De bijeenkomst

Op basis van een presentatie van de enquêteresultaten en toelichtingen van twee initiatieven is er discussies gevoerd en zijn er praktijkervaringen uitgewisseld. Over het algemeen heerste eensgezindheid. De volgende punten kwamen hierbij naar voren.

- *Behoefte aan dierenopvang is verborgen problematiek*
De behoefte bij slachtoffers aan de opvang van huisdieren komt vaak niet tot uiting bij de opvanginstellingen, omdat onder andere:
 - o Slachtoffers geen melding doen omdat ze ervan uitgaan dat er geen aanbod is voor huisdieren. De awareness bij slachtoffers is dus gering of zelfs geheel afwezig.
 - o Een deel van de slachtoffers helemaal niet in contact komt met opvanginstellingen. Om te voorkomen dat het huisdier bij de pleger achterblijft, blijven zij hun vlucht uitstellen.
- *Huisdier moet bij de systeemgerichte aanpak betrokken worden*
Op basis van de bestaande onderzoeken en door het delen van kennis en nieuwe casuïstiek raken de betrokkenen er steeds meer van overtuigd dat

¹² Exclusief de onderzoekers. Zie de bijlage 1 voor de deelnemerslijst.

bij huiselijk geweld ook een huisdier als onderdeel van het gezin (het systeem) moeten worden gezien en dus betrokken moet worden bij de systeemgerichte aanpak van huiselijk geweld. Hierbij wordt ook een parallel getrokken met partnergeweld en kindermishandeling. Deze twee vormen van huiselijke geweld werden ook lang los van elkaar gezien. Onder de groeiende invloed van het systeemgericht werken veranderde dit: kinderen die getuige zijn van partnergeweld worden beschouwd als slachtoffer. De slachtofferstatus van kinderen is dan ook aan de orde als zij getuige zijn van het mishandelen van huisdieren.

➤ *Het belang om via experimenten meer kennis te verzamelen*

De start van de diverse initiatieven is – naast het bieden van feitelijk hulp aan het slachtoffer en huisdier – belangrijk om meer kennis te verzamelen over de aanwezigheid van een huisdier in relatie tot uit- en afstel van vluchtgedrag door slachtoffers. Door het opstarten van registraties en het verzamelen en delen van casuïstiek wordt meer inzicht verkregen in de materie (aard en omvang en opvangmogelijkheden). Daarnaast wordt know how opgedaan om praktische, juridische en financiële belemmeringen bij het realiseren van opvangmogelijkheden in kaart te brengen en daar oplossingen voor aan te dragen. De initiatiefnemers geven hierbij aan op onontgonnen terrein te komen, zoals de juridische kaders waaronder opvang kan worden gerealiseerd. Het wordt bij het verzamelen van kennis als een voordeel gezien dat de experimenten verschillend van insteek zijn.

➤ *Het genereren van meer aandacht noodzakelijk*

Om meer middelen te genereren voor onderzoek, kennisuitwisseling, deskundigheidsbevordering en opvangmogelijkheden is het belangrijk dat er (meer) politieke interesse voor het thema komt. Ook voor het bewerkstelligen van een grotere bewustzijn bij hulverleners (en slachtoffers), is het belangrijk om meer aandacht te genereren voor het onderwerp. De opvanginstellingen (en samenwerkende partners) kunnen de ambassadeurs zijn bij het bewerkstelligen van meer aandacht.

➤ *Meer structurele samenwerking*

Opvanginstellingen met initiatieven (en ketenpartners) zoeken steeds meer de samenwerking om kennis te kunnen delen en te vergaren.¹³ Dit betekent ook allianties aangaan met partijen (dierenbescherming en juristen) die nieuw zijn voor de opvanginstellingen. Daarnaast is samenwerking zinvol voor het genereren van meer (politieke) aandacht voor het thema. Bij veel betrokkenen partijen leeft de wens om aan de samenwerking meer structuur aan te geven zodat er één netwerk ontstaat en niet allerlei losse eilandjes. Daarnaast wordt door iedereen het belang onderkend dat op een hoger schaalniveau het ministerie van VWS, de VNG en de Federatie Opvang dit thema op hun overlegagenda zetten.

¹³ De samenwerkende partijen Kadera en IFAW hebben bijvoorbeeld intensief contact met de Blijfgroep Amsterdam.

5 CONCLUSIES

Hieronder volgen de belangrijkste conclusies van onze quick scan.

Geen opvangmogelijkheden bij groot deel opvanginstellingen

Tot op heden blijkt dat er niet tot nauwelijks structurele opvangmogelijkheden voor huisdieren bij (of via) de opvanginstellingen zijn. De schaarse opvangmogelijkheden die opvanginstellingen aanbieden betreffen het incidenteel meenemen van een (kleine) huisdier voor het bieden van gezelschap aan het slachtoffer.

Geen zicht op de behoefte

De belangrijkste reden dat tot op heden huisdieren niet of nauwelijks kunnen worden opgevangen is, dat instellingen niet aan slachtoffers vragen of zij behoefte hebben aan opvang van hun huisdier(en) en dat ook slachtoffers hun eventuele behoefte niet kenbaar maken aan de instelling.

Groeiend aantal opvanginstellingen is overtuigd van verborgen problematiek

Een (groeiend) aantal opvanginstellingen en ketenpartners is ervan overtuigd dat er wel degelijk behoefte is aan opvangmogelijkheden voor huisdieren. Deze overtuiging is ontstaan door de bestaande onderzoeken, die aangeven dat dierenmishandeling een substantiële rol speelt bij huiselijk geweld (Kadera 2012) en de visie om het huisdier als volwaardige deelnemer van het gezin te zien (systeemgericht werken).

Systeemgericht werken

De aandacht voor de aanwezigheid van huisdieren in een gezin waar sprake is van (dreigend) huiselijk geweld is groeiende, mede onder invloed van de opkomst van het systeemgericht werken als uitgangspunt voor de aanpak van huiselijk geweld. Vanuit deze zienswijze zijn diverse experimenten gestart.

Experimentele opvang

Recent is een aantal experimenten gestart, waarbij slachtoffers van huiselijk geweld de mogelijkheid geboden wordt hun huisdier te laten opvangen. Deze experimenten richten zich op het verbeteren van de signaleringsfunctie en in het verlengde daarvan het opzetten van een registratiesystematiek en het daadwerkelijk opvangen van huisdieren.

Experimenten monitoren

De experimenten die de komende tijd worden uitgevoerd, verdienen het om gemonitord te worden. Via deze experimenten kan inzicht verkregen worden op de organisatorische, financiële en ook juridische voorwaarden waaraan een goede opvang van huisdieren moet voldoen. Tevens kan dan worden gezien of en zo ja op welke wijze aandacht voor het huisdier een plek kan krijgen in de systeemgerichte aanpak van huiselijk geweld. Vanuit de experimenten kan

ook beter zicht verkregen worden op aard en omvang van de behoefte aan opvang van huisdieren bij slachtoffers van huiselijk geweld.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Deelnemers expertmeeting

Datum: 19 juni 2014

Locatie Regioplan

- Aaf Tiems (Ministerie van VWS)
- Anouk Duijnker (Dierenpolitie Zaanstreek)
- Bram Koppenaal (Federatie Opvang)
- Janske Mommers (Blijfgroep Zaanstad)
- Kristine Evertz (Blijfgroep Zaanstad)
- Marian Jongma (Blijfgroep Amsterdam)
- Marie-Jose Enders-Slegers (Hoogleraar Open Universiteit Anthrozoölogie)
- Nicky Jenken (Kadera)
- Rianne Haaijema (IFAW)
- Rob Schaap (IFAW)
- Wilma Wielakker (Kadera)

BIJLAGE 2**Overzicht initiatieven en experimenten opvanginstellingen**

Instelling	Initiatief	Periode*	Doelstelling
Kadera i.s.m. IFAW	Opvang van huisdieren via pleeggezinnen. Daarnaast is er noodopvang beschikbaar in een asiel of pension. (inclusief opzetten digitale registratie)	Pilot van één jaar, start mei 2014	<ul style="list-style-type: none"> - Voor slachtoffers geen belemmering om in opvang te gaan - Welzijn dieren
Blijfgroep Amsterdam	<ul style="list-style-type: none"> - Project in Amsterdam om huisdieren tijdelijk op te kunnen vangen in dierenasiel. De afspraak met de gemeente Amsterdam is de opvang van maximaal 20 huisdieren (honden, katten en knaagdieren) over 2 jaar. Er zijn in het asiel 2 plekken beschikbaar. Een cliënt krijgt 14 dagen de tijd om een oplossing te zoeken (inclusief opzetten digitale registratie). - Huisdieren kunnen mee naar de tijdelijke opvang van slachtoffers (appartementen in zogenoemd Oranjestad). <p>De pilot dient ook als overbrugging tot oplevering van het Oranje Huis en om kennis en ervaring op te doen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pilot van twee jaar, start juli 2014 - Start 2016, structureel 	<ul style="list-style-type: none"> - Voor slachtoffers geen belemmering om in opvang te gaan - Welzijn dieren
FierFryslan	<ul style="list-style-type: none"> - Incidenteel worden in de opvang (niet zelfstandig) kleine huisdieren meegenomen door cliënten. Betreft slachtoffers mensenhandel (loverboys) en eergeweld. - Registeren bij aanmelding (n.a.v. de webenquête) - Er komt in het Centrum Kinderhandel Mensenhandel een kennel voor 3 honden. Die kan gebruikt worden voor medewerkers en/of cliënten. Dit zijn slachtoffers van geweld in afhankelijkheid. Dit is breder dan huiselijk geweld (ook slachtoffers mensenhandel en eergeweld). 	<ul style="list-style-type: none"> - Vanaf 2012 - Vanaf juli 2014 - Wordt in het najaar opgeleverd 	<ul style="list-style-type: none"> - Voorzien in behoefte cliënten - Beter beeld krijgen van omvang - Doel onbekend

Instelling	Initiatief	Periode*	Doelstelling
SMO Helmond	De huisregels op twee opvanglocaties zijn herschreven, waarbij de mogelijkheid geboden wordt om een (kleine) huisdier mee te nemen.	Vanaf mei 2014	De aanpassingen komen voort uit de behoefte van cliënten een huisdier bij zich te hebben (<i>niet</i> om belemmeringen bij vluchten op te heffen of vanwege dierenwelzijn).
Het Kopland	Samenwerking tussen gemeente Pekela, St. Het Kopland, de Dierenbescherming en de Dierenpolitie. Het project wil ketens bij elkaar brengen en de bewustwording vergroten. (inclusief digitaal registeren).	Vanaf maart 2014, eind 2014 evaluatie	Vroegtijdig signaleren van huiselijk geweld en dierenmishandeling.
Veiligheidshuis Tilburg	Tijdelijke werkgroep met diverse partners. De volgende actiepunten worden uitgewerkt: <ul style="list-style-type: none"> - Signalering en preventie (workshop, folder en instellen aandachtfunctionarissen). - Vragen opnemen risicotaxatie en intake. - Opvang huisdieren via lokale dierenasiel (acute nood) en landelijk netwerk Cirkel van Geweld. - Registratie (pas na fusie Steunpunt en AMK). 	<ul style="list-style-type: none"> - Mei - sept 2014 - April 2014 - Vanaf 2015 	Vroegtijdig signaleren van huiselijk geweld en dierenmishandeling. <ul style="list-style-type: none"> - Voor slachtoffers geen belemmering om in opvang te gaan - Welzijn dieren
Cirkel van Geweld	Opvang van huisdieren via pleeggezinnen. Landelijk dekkend netwerk, zowel slachtoffers als opvanghuizen kunnen verzoek indienen.	Vanaf april 2014	<ul style="list-style-type: none"> - Voor slachtoffers geen belemmering om in opvang te gaan - Welzijn dieren
Stichting NEOS	Cliënt wil in kader project Krachtbedrijf eigen dierenopvang beginnen, eventueel in samenwerking dierenvoedselbank. De rol van St. NEOS blijft beperkt tot alleen doorverwijzen.	Vanaf juni/juli 2014	Slachtoffers die hechten aan huisdier de mogelijkheid geven hun dier te laten verzorgen.
Blijfgroep Zaanstreek	Leveren binnenkort appartementencomplexen op waarin ook dieren in worden opgevangen. De betrokken samenwerkingspartijen (IFAW, Dierenbescherming, Dier En Zorg, Dierenpolitie, ASHG) zijn eveneens erg geïnteresseerd.	Nog in ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> - Voor slachtoffers geen belemmering om in opvang te gaan - Welzijn dieren

* Op basis van verwachtingen.

Regioplan Beleidsonderzoek

**Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam**

T 020 531 531 5

F 020 626 519 9

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl